

Flyttfåglar

En filmhandledning från Svenska Filminstitutet

Bild: Swedish Film

Rek för åk 3-5

Prisbelönade familjefilmen **Flyttfåglar** handlar om att vara tio år och plötsligt få ansvar för ett spirande liv i form av ett fågelägg. Detta samtidigt som man vill frigöra sig från sina föräldrar. Filmen antar formen av en roadmovie med uppdraget att återbörda ett litet djur till sin naturliga miljö. Under vägen utmanas gränser och en djup vänskap sätts på tuffa prov.

Filmen och läroplanen

Skolan ska främja förståelse för andra människor och vår förmåga till inlevelse. Dessa grundläggande tankar om omsorg om den enskildes välbefinnande och att ingen ska utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, tro, sexuell läggning eller funktionsnedsättning kan finnas som utgångspunkt för diskussioner kring filmen. Naturvetenskapliga teman som djur och växter i närmiljön kan införlivas i samtal utifrån filmens beskrivning av djur och människa, näringskedjan och ekosystemet. Liksom hur människan genom konsten, litteraturen och senare också filmen har försökt förklara och förstå sin omvärld.

Handling

Belgiska Cathy bor växelvis hos sina fränskilda föräldrar. På morgonen när hon fyller tio år överraskar hennes pappa henne med ett ännu inte kläckt ankägg. Cathy blir inte särskilt begeistrad, men tar med sig ägget hem till mamman som inte heller är så road. Cathy har fullt sjå att hålla ägget varmt i den kuvös som pappan skickat med. Några dagar senare hålls kalas och när barnen leker kurragömma råkar Cathys vän Margaux se hur ankungen pickar sig ut ur ägget. Cathy vet att den första varelse en ankunge ser när den kläcks också blir den som den kommer att knyta an till. Därför menar Cathy att det måste bli Margaux som skall ta hand om ungen. Men Margaux har muskelsjukdomen myopati som gör att hon är rullstolsburen. Så varken hon själv eller hennes föräldrar tror att hon klarar av att sköta ett djur. Dessutom ska hon snart flytta till ett rehabiliteringscenter för att bättre kunna öva upp sina muskler.

Cathy ger dock inte upp och cyklar i hemlighet över med fågelns till Margaux där de gömmer den i en resväska. Margaux sköter om ungen så gott hon kan, medan Cathy instruerar via Skype. Men de oroas över att ankan inte verkar kunna flyta. Med gemensamma krafter lyckas de till slut få den lilla ankan att få någorlunda grepp om sin simförmåga.

När Margaux mamma upptäcker fågelns placeras den på en ankuppfödning. Cathy lyckas övertala sin pappa att cykla dit för att ta reda på ankans öde. Där möts de av ankuppfödningens krassa verklighet. Den enda trösten är att deras anka är en hane som ska gödas upp och därför får leva längre. Cathy beslutar sig för att befria den, men den enda chansen att få den att ge sig till känna är att ta dit Margaux.

Med hjälp av en god vän och granne hämtar Cathy olovandes Margaux från centret. Ankan känner genast igen Margaux och tillsammans tar de med honom i sökandet efter en passande plats för en ankunge. Eftersom de tänker att det måste vara en plats med vatten beger de sig ut med roddbåt ut på floden. I tron att det hela är lönlöst

lämnar grannen dem ensamma i sitt sökande.

Under tiden har flickornas oroliga föräldrar upptäckt att de är borta och larmat polisen. Cathy får låna en mobil av en fiskare och ringer sin mamma utan att berätta var de befinner sig. Det blir ett dramatiskt dygn där Margaux ramlar i vattnet, de somnar på en lastpråm och hinner både tappa bort och återfinna den lilla fågelns. Cathys pappa cyklar nu också ut för att leta efter barnen.

Margaux blir arg när Cathy ringer tillbaka till sin mamma eftersom polisen då kan spåra var de befinner sig. De skils åt, men till slut hamnar de på samma buss som tar dem tillbaks till staden. Där får Cathy idén att skjutsa Margaux med cykelkärria. De lämnar rullstolen och beger sig till en sjö med en liten ö. Övertygade om att de har hittat rätt plats släpper de ner ungen bland de andra ankor som finns där och den börjar genast paddla på med sina små fötter. Cathys pappa, som sett deras ansträngning genom sin fågelkikare, inser att de är utom fara och avstyr polisens jakt.

Föräldrarna låter döttrarna slutföra sitt uppdrag och rör sedan ut för att hämta dem. Under tystnad glider båtarna mot land.

Människan och djuren

Relationen mellan människa och djur kan te sig komplicerad i vårt moderna samhälle. Å ena sidan har vi tama husdjur som vi skäms bort och behandlar som familjemedlemmar. Å andra sidan använder vi djur för att livnära oss och låser in dem i djurparker för vårt nöjes skull. Genom en liten ankas födelse belyser *Flyttfåglar* denna motsägelsefulla hållning. I ena stunden ger Cathys pappa henne ett ägg med ett spirande liv, i den andra erbjuder Cathys mamma henne ett kokt ägg till frukost. Men det är framför allt i mötet med den stora ankfarmen som Cathy blir varse att även den sötaste ankunge kan sluta som paté på människans tallrik. Scenen som visar hur honankor slängs ner i en kvarn kan upplevas som otäck och grym för barnen som ser filmen. Men den kan också leda in på frågor kring vad vi känner till om djurens förhållanden och vad som är bra djurhållning respektive dålig.

- Cathy har likt de flesta barn sängen full av gosedjur men när hon får ett riktigt ankägg av sin pappa blir det annorlunda. Varför tror ni att han ger henne ägget? Vad måste hon göra för att hålla ägget och så småningom ungen vid liv? Vilket ansvar har hennes pappa gett henne i och med denna levande present?
- Har ni något eget djur, eller kanske drömmer om ett? Vad måste man tänka på när man har ett husdjur? Vad ger ett djur människan i

Bild: Swedish Film

Bild: Swedish Film

form av sällskap, tröst och någon att bry sig om? Hur ser vi djurtemat manifesterat i bägge flickornas rum?

- När ungen väl kläckts blir den lilla ankan beroende av flickorna för sin överlevnad och utveckling. När de upptäcker att den inte kan flyta blir det en utmaning att lösa. Hur löser Cathy och Margaux den?

När Cathy besöker ankfarmen ställs hon inför den industriella livsmedelsindustrins verklighet. Djur föds upp i massor, kanske i trånga burar och under stressande förhållanden. Här ser vi hur fåglarna delas upp i honor och hanar. Honorna slängs ner i en kvarn medan hanarna göds upp för att bli paté, anklever eller ankbröst på någons middagsbord. Det är en krasst realistisk scen som man kan vilja tala om.

- Hur upplever ni den scenen? Vad vet ni om hur mat kommer till? Har ni sett på nyheterna om djur som far illa? Hur har ni reagerat på sådana bilder?

- ”Varenda liten bit kött som du äter var ett djur innan det kom på tallriken”, säger Cathys pappa. Vetskapen om hur djur har det i djuruppfödningfabriker är inget vi vill tänka på. Margaux föräldrar blir ju också mycket upprörda när Cathy berättar om hur det går till på farmen för Margaux. De skulle föredra att Cathy ljuger och istället berättar att ankan kommer att få det fint. Tycker ni att det är rätt av dem att vilja undanhålla dottern sanningen? Är det bra att skydda barn? Vad tycker ni? Är de här frågorna något som ni barn inte behöver veta eller är det kanske bra att ha koll på hur det ser ut? Är det viktigt att veta hur djuren har det när de föds upp eller kanske lider? Brukar ni tänka på dessa frågor?

För hundra år sedan levde majoriteten av Sveriges befolkning på landsbygden och hade nära till djuren. De djur man födde upp åt man också upp även om det säkert fanns stunder när det var svårt att slakta djur som man följt sedan de var ungar. Vem minns inte hur Emil i Lönneberga räddar Griseknoen från att bli julsinka. Eller lammungen som räddas genom att barnen i Bullerbyn ger den mat i nappflaska. Det kan tyckas idylliskt och det är ofta så vi vill se vårt förhållande till djur.

- Hur tänker ni kring det här med att man tycker att djur är söta och personliga men samtidigt också något de flesta gärna äter? Fundera över hur förhållandet mellan husdjur och människa förändrats genom tiderna. Hur tänker ni er att man levde förr? Hade man ett annat sätt att se på sina tamdjur än idag?

- Mannen på farmen berättar att fåglarna som mals ner hamnar i fåglarnas paradys. För flickorna betyder fåglarnas paradys något helt annat. Vad tänker ni att de ser framför sig?

Att pröva sina vingar – det kompetenta barnet

Cathy är ett skottårsbarn med födelsedag vart fjärde år. Något pappan demonstrerar genom att ha två och ett halvt ljus på födelsedagskakan. - Vad stor du är för din ålder, skojar han vidare när han uppvaktar Cathy. Men hur stora är hon och Margaux i sina föräldrars ögon? Filmens två flickor är i tioårsåldern och i en tid i utvecklingen då man vill frigöra sig. Visa att man kan själv. Cathy varvar att bo hos sin mamma och pappa och deras olika livsstil syns både i hemmet och i deras sätt att uppfostra dottern. De har också olika uppfattning om vad Cathy klarar av själv. Margaux föräldrar är ännu oroligare för att dottern ska råka illa ut och har heller inte så stort tillit till hennes förmåga att klara utmaningar.

”Mamma är orolig att det ska hända något”, säger Cathy till grannflickan som lånar henne sin cykel.

- På vilket sätt utmanar Cathy sin mammas oro under berättelsen? Har hennes pappa något annat sätt att möta sin dotters längtan efter självständighet på? På vilket sätt talar Cathys pappa och mamma om varandra? Hur tror ni att det påverkar Cathy att ha separerade föräldrar?

Begreppet mise-en-scene är den sammantagna benämningen på några viktiga beståndsdelar i en film. Scenografi, kostym, mask, ljussättning och skådespeleri. Men också val av kameravinkel och bildinställning. Själva ordet är inte det väsentliga men däremot kan det vara intressant att vara medveten om hur mediet använder sig av vissa filmiska byggenstenar som skapar en mening, ett sammanhang och får oss att associera, ibland undermedvetet. Ofta är det uppenbart om en film utspelar sig i en annan tid eller i spektakulära miljöer. Men även i *Flyttfåglar* som utspelar sig i vår tid och ganska vardagliga miljöer blir valet av mise-en-scene avgörande för vår tolkning.

- Hur ser det till exempel ut hemma hos Cathys föräldrar? Vilka detaljer i deras respektive hem tycker ni berättar något om vilka de är? Vad säger deras väldigt olika presenter, ett ägg eller en mobiltelefon om deras olika livsfilosofier?

Bild: Swedish Film

• ”Omöjligt”, säger Margaux pappa när Cathy föreslår att hon ska ta hand om ankungen. Hur skulle ni beskriva Margaux föräldrar? Vad tänker ni att de är rädda för? Hur yttrar sig deras oro? Vilka konkreta fysiska svårigheter kommer Margaux att möta under filmens gång? Hur löser hon dem? När tvekar hon på sin egen förmåga?

• Margaux föräldrar påstår att de gör vad som är bäst för Margaux, när de exempelvis låter henne vara på en institution.

Barnets bästa är ett begrepp som vi hör ofta. Det må handla om FN:s barnkonvention, skilsmässotvister eller flyktingärenden. Och inte minst är det något föräldrar månar om. Vi växer upp med fullt av förmaningar som: se upp för bilar, spring inte, lek inte med elden, tala inte med främmande. I filmen blir de vuxnas röster ofta befallande och kontrollerande, och i förlängningen begränsande.

• Hur tänker ni kring att begränsa alla faror för barn? Kan föräldrar i sin välvilja bli för överbeskyddande?

”Det mesta av det som vi betraktar som uppfostran är både överflödigt och direkt skadligt.” Den danske pedagogen Jesper Juul myntade på 80-talet uttrycket det kompetenta barnet. Det vill säga att barn har en fantastisk förmåga att klara av saker på egen hand och att själv lära sig finna en plats i olika komplexa sociala sammanhang.

• På vilket sätt visar *Flyttfåglar* hur barnen upptäcker att de faktiskt klarar sig själva? Hur känner man sig när man visar sina föräldrar att man visst kan?

Fågelsymbolik och djurmetaforer

Flyttfåglar kan för de lite äldre eleverna på mellanstadiet också öppna upp för diskussioner kring ankan som metafor i filmen och fågelssymbolik i allmänhet.

Den lilla ankungen blir filmens konkreta motor. Men man kan också se den som en metafor, ett sätt att uttrycka sig som innebär att man använder ett bildligt uttryck för att säga något, eller tolka den symboliskt. I filmens förtexter syns en suggestiv sekvens där en grupp svanar glider över mörkt vatten till smäktande stråkmusik. Bilden kan föra in oss i den värld av fåglar som vi kommer att befinna oss. Men det kan också tolkas symboliskt. I det antika Grekland stod svanen symbol för återfödelse. Den står också för något trofast. Svanpar sägs ju hålla ihop hela livet. Men den är också en flyttfågel. Kanske tankarna går till baletten *Svansjön* eller HC Andersens *Den fula ankungen*. I vår tid har svanen också en miljökoppling genom den så kallade svanmärkningen.

Film handlar om att tolka bilder. Det vi ser bearbetas och skapar mening utifrån våra förkunskaper och erfarenheter. Filmmediet jobbar samtidigt på flera plan genom att vi ser en sak samtidigt som vi kan uppfatta att det kan betyda något mer. Det vill säga ankungen i filmen kan också, om man så vill, tolkas som en metafor för flickorna.

• Vad är skillnaden på en metafor och en symbol? Ta reda på hur man kan använda dessa begrepp. Vilka fåglar känner ni till som symboliserar olika saker? Ugglan, duvan, örnen, svalan, tranan eller korpen för att nämna några. Välj en fågel och ta reda på mer om vad människan har gett den för symbolisk innebörd genom tiderna.

• Människor talar ibland om sig själva i fågeltermer. Sätta bo, flyga ur boet, prova sina vingar eller låta vingarna bära. Fundera gärna över hur ankan blir en filmisk metafor för det som flickorna går igenom. ”Han är som jag”, säger Margaux. På vilket sätt tror ni att hon identifierar sig med fågeln? Varför heter filmen *Flyttfåglar* tänker ni?

En liten roadmovie

När flickorna ger sig ut på en vandring för att återbördna fågeln till naturen antar *Flyttfåglar* formen av en roadmovie. Parallellt med kampen att få ankan till sitt paradiset kommer flickorna att utmana sig själva. De tvingas ta beslut och samarbeta. För att höja temperaturen mot en lyckosam final växlar filmen mellan deras umbäranden, föräldrarnas växande oro, polisen som söker efter dem och deras vänskap som sätts på prov.

• En roadmovie innebär att huvudpersonen genomgår en resa. En resa som är konkret, som en flykt eller vandring med eller utan specifikt mål. Men resan kan också vara en inre mental sådan. Hur ser flickornas resa ut? Vilka miljöer rör de sig i? Hur tar de sig fram? Vilka människor möter de längs vägen och vilken hjälp får de? Vilka scener tyckte ni var mest dramatiska?

• Fundera över de svårigheter som Cathy och Margaux ställs inför. Hur påverkas och utvecklas deras vänskap, men också deras personliga egenskaper? Hur växer de med sin uppgift? Vad lär de sig om sig själva och varandra?

• Flickorna flyr staden ut i naturen och där tvingas de ta självständiga beslut på gott och ont. Upplever ni att det är skillnad på hur de rör sig i naturen mot när de är hemma i staden? Skiljer sig stämningen i bilderna mellan naturen och staden? På vilket sätt i så fall?

EN FILMHANDLEDNING UTGIVEN AV FILMINSTITUTET

- Ända sedan filmens barndom har man förstått att skapa en intensivare framåtrörelse och spänning genom att växla mellan bilder eller scener som upplevs ske samtidigt. Exempelvis genom att växelklippa mellan närbild och helbild. Men också genom att låta olika berättarplan interagera med varandra. Fundera över hur filmen bygger upp dramatik och spänning. På vilket sätt löper olika plan av handlingen parallellt med varandra? Vilka vändpunkter upplever ni under resans gång?
- De vuxna filmas ofta som ryggtavlor, i mörker, eller bara som ben och fötter. Ibland hör vi bara deras röster, utanför bild. Fundera över regissörens val att skildra dem så. Vilket perspektiv har filmen, ur vilken synvinkel tänker ni att historien berättas? Vad betyder perspektiv i filmiska sammanhang? Genom vilka personer vill filmen att vi som åskådare ska uppleva händelserna?
- Många filmer för barn är idag datoranimerade actionfilmer med stort fokus på effekter. Inget är numera omöjligt att framställa på vita duken. Flyttfåglar utskiljer sig genom att vara en vardaglig och realistisk berättelse där barnens värld fylls av dramatik genom en udda händelse. Hur upplever ni filmen? Vad är egentligen realism eller naturalism, som man kallar det på film? Hur skulle en sådan här berättelse se ut om Disney hade gjort en animerad film av samma berättelse? Fantisera gärna och rita bilder av hur det kunde ha sett ut.
- Den lilla ankan är ju med om en del rena stuntscener, bland annat med vatten. Funderar ni på hur man har lyckats filma sådana dramatiska saker och hur man fått ankan att ”agera”? Tänker ni på tricken som kan ligga bakom när ni ser film?

Tips på fördjupning

Läs gärna mer om perspektiv, mise-en-scene och den dramatiska kurvan. Filmens språk i kapitel 8 *Introduktion till filmpedagogik – Vita duken som svarta tavlan* (Gleerup, 2014).

Filmer:

Igor och tranorna (Evgeny Ruman, Israel/Tyskland/Polen, 2012)

Örnjägarens son (René Bo Hansen, Tyskland/Sverige/Danmark, 2010)

Den långa resan hem (Carroll Ballard, USA/Kanada, 1996)

Produktionsuppgifter

Originaltitel: Les oiseaux de passage

Land: Frankrike/Belgien, 2015

Regi: Olivier Ringeer

Manus: Yves R

Musik: Bruno Alexiu

Foto: Mihnea Popescu

Klippning: Alante Kavaite

Medverkande:

Cathy – Clarisse Djuroski

Margaux – Léa Warny

Cathys far – Alain Eloy

Cathys mor – Myriem Akkhedoui

Margaux mor- Jeanne Dandoy

Margaux far – Angelo Dello Spedale

Tekniska uppgifter:

Längd: 84 min

Distributör: Swedish Film

Redaktion

Text: Louise Lagerström

Redaktör: Anna Håkansson

Svenska Filminstitutet, oktober 2016

Kontakt

filmiskolan@filminstitutet.se

filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar.

Via länken www.filminstitutet.se/boka-skolbio kan du lära dig mer om hur du hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.

